

Republika Srbija
Agencija za strana ulaganja i promociju izvoza

Sadržaj:

1. Vodeći tržišni trendovi
2. Šta je EUREPGAP?
3. EUREPGAP sertifikacija
4. EUREPGAP standardi i procedure
5. EUREPGAP u praksi
6. EUROPGAP prednosti i troškovi

1.TRENUTNI TRŽIŠNI TRENDOWI

Kao vodeći tržišni trendovi u Evropskoj uniji, generalno, mogu se izdvojiti:

- Povećavanje kompleksnosti lanca nabavke,
- Povećanje uticaja okruženja,
- Povećanje sadašnjih zahteva tržišta (opšte povećanje tražnje)

Povećavanje kompleksnosti lanca nabavke

Promen u ponašanju kupaca dovode do promena u ciklusu lanca nabavke koje se ogledaju u postepenom izmeštanju mesta kupovine iz malih radnji u velike trgovinske lance.

Kao učesnici u ovom kompleksnom lancu nabavke javljaju se:

- Dobavljači,
- Poljoprivrednici i grupe,
- Trgovci, trgovci u velikoprodaji,
- Prerađivači i hladnjačari,

- Maloprodaja i uslužna delatnost,
- Potrošači.

Svaki od njih u ovom lancu mora zadovoljiti određene standarde kako u pogledu poštovanja kvaliteta usluge tako i u pogledu kvaliteta čuvanja i bezbednosti proizvoda.

Povećanje uticaja okruženja

Sa druge strane, promenljivo okruženje svojim aktivnostima ili neaktivnostima često dovodi poslovne sisteme u situaciju u kojoj samo najspremniji preživljavaju.

Kao glavni akteri uticaja iz okruženja javljaju se:

- Vlada i zakonodavna tela,
- Udruženja potrošača,
- Univerziteti i Instituti,
- Organizacije za zaštitu životne sredine,
- Ostala udruženja.

Povećanje zahteva tržišta

Da bi sa svoje strane na najbolji način zadovoljili potrebe svojih kupaca, savremeni lanci supermarketa od svojih dobavljača zahtevaju:

- Sigurnost prehrambenog proizvoda,
- Mogućnost kontrole nad poreklom robe (traceability),
- Upravljanje lancem nabavke.

S druge strane, zahtevi potrošača postaju sofisticiraniji u smislu da očekuju:

- Prirodno ukusan svež proizvod,
- "Etički" proces proizvodnje,
- Proizvodni proces koji ne narušava životnu sredinu.

Stoga, standardi kvaliteta sve više dobijaju na značaju i postaju prepreka koju je neophodno savladati ako je cilj ulazak na nova tržišta i razvijanje novih kanala prodaje. Sistemi kvaliteta prisutni su u svim fazama procesa snabdevanja:

- U primarnoj proizvodnji (kulture i proizvoda),
- U hladnjači,
- U preradi-distribuciji.

2. ŠTA JE EUREPGAP?

Istorijat

EUREPGAP je nastao 1997. godine na inicijativu velikih evropskih maloprodajnih lanaca (npr. Supermarketi) koji pripadaju Radnoj grupi evropskog proizvođača u maloprodaji (EUREP).

Inicijativa za kreiranje EUREPGAP-a pokrenuta je kao odgovor na povećanu zainteresovanost potrošača za kvalitet hrane. Primer za to su bolest ludih krava, upotreba pesticida i uvođenje genetički modifikovanih kultura i slične teme koje su umnogome zaokupljale pažnju kupaca širom sveta.

Cilj je bio da se razvojem ustanovljenih standarda i procedura omogući međunarodna sertifikacija Dobre poljoprivredne prakse (GAP- Good Agriculture Practice).

Otuda EUREPGAP.

Suština i Cilj

EUREPGAP predstavlja skup dokumenata koji jasno definišu mere koje je potrebno da proizvođači primene kako bi dobili međunarodne sertifikate.

Ovi dokumenti su rezultat saradnje maloprodaje i proizvođača i predstavljaju način poslovanja kog su učesnici u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji širom sveta obavezni da se pridržavaju kako bi se njihova proizvodnja odvijala u skladu sa GAP-om.

Organizacija

Sedište EUREPGAP-a je u nemačkom gradu Kelnu, a predstavništva postoje u Velikoj Britaniji, Španiji i Južnoj Africi.

Članovi EUREPGAP-a su:

1. Lanci supermarketa;
2. Dobavljači (proizvođači i njihova udruženja);
3. Ostali članovi (poljoprivredni Instituti, konsultanti, itd.)

EUREPGAP-om upravlja Savet, koji biraju njegovi članovi.

OBLASTI DELOVANJA

Aktivnosti EUREPGAP-a odnose se na sledeće sektore, tj. vrste proizvoda:

- Voće i povrće
- Cveće i ukrasno bilje
- Stoka
- Vodene kulture i
- Zelena kafa.

Svakim od sektora upravlja:

- Rukovodeći odbor, odgovoran za celokupno poslovanje i
- Odbori za tehničke standarde, odgovorni za definisanje standarda i za odobravanje sertifikata.

Operativni zadaci su povereni tehničkom telu, FoodPLUS GmbH, koje je, takođe, smešteno u Kelnu.

Ova brošura se bavi samo voćem i povrćem.

Organizaciona struktura

Aktivnosti

EUREPGAP vrši dve glavne funkcije:

- postavljanje standarda sertifikacije, koji su navedeni u nizu dokumenata;
- Direktno ili indirektno davanje ovlašćenja sertifikacionim telima, koja su odgovorna za verifikovanje ispunjavanja standarda od strane konkretnih proizvođača.

Aktivnosti (pa ide slika ispod)

3. EUREPGAP CERTIFIKACIJA

Osnovni princip koji se poštuje prilikom definisanja procesa sertifikacije jeste nezavisnost u inspekciji.

Naime, usklađenost karakteristika proizvoda sa EUREPGAP standardima mora da bude sertifikovana od strane nezavisnog sertifikacionog tela (inspekcije), ovlašćenog od strane EUREPGAP-a (kao i na osnovu standarda EN 45011-ISO 65).

Jedino primarni poljoprivredni proizvođači, odnosno njihova udruženja, koja budu pozitivno ocenjena u procesu evaluacije mogu dobiti EUREPGAP sertifikat.

Sertifikaciona tela

Sertifikaciona tela su tegničke institucije i privatne kompanije, ovlašćene od strane EUREPGAP-a ili od strane nacionalnih tela sa EUREPGAP licencom.

Trenutno ima 60-ak akreditovanih Sertifikacionih tela za voće i povrće (dodatnih 15 prijava je trenutno u procesu dobijanja akreditacije za sertifikaciju EUREPGAP). Ona uključuju neke velike sertifikacione kompanije kao što su TUV, SGS, Bureau Veritas.

Kompletan spisak EUREPGAP Sertifikacionih tela za voće i povrće se nalazi u ovoj fascikli.

Primer Sertifikacionog Tela(*pa ispod ide znak*)

Načini sertifikacije

Postoje tri načina sertifikacije:

Način 1: sertifikacija individualnog primarnog poljoprivrednog proizvođača

U ovom slučaju sam proizvođač mora da svoj proces proizvodnje usaglasi sa odgovarajućim standardima za odabrani proizvod/grupu proizvoda.

Ovaj način sertifikacije najčešće biraju proizvođači koji ne pripadaju nijednoj grupi i samostalno plasiraju svoj proizvod na tržište.

Kako čitavo breme sertifikacije pada na njih, ovaj način može biti veoma težak za male poljoprivrednike koji nemaju dovoljno ljudskih i finansijskih resursa za to.

Način 2: sertifikacija udruženja proizvođača, kao što su, na primer, ...?

Primenjuje se u slučaju kada grupa proizvođača osniva udruženje koje redovno nadgleda njihovo poslovanje i plasira njihove proizvode pod zajedničkom etiketom.

Ova vrsta sertifikacije zahteva odgovarajuće sposobnosti upravljanja (npr. stvarna upotreba EUREPGAP priručnika o kvalitetu).

Ako se utvrdi da jedan proizvođač nije uskladjen sa standardima, sertifikacija celog udruženja može biti poništena (princip: 'svi za jednog, jedan za sve').

Način 3: „indirektna“ sertifikacija, davanjem sertifikata o usklađenosti sa EUREPGAP principima nekom nacionalnom standardu već poznatom poljoprivrednicima (tzv. „reper“)

Svodi se na to da u zemlji u kojoj se vrši sertifikacija postoji određeni pandan EUREPGAP-u. Sistem funkcioniše tako što se ugovorom nacionalnog sertifikacionog tela i EUREPGAP-a priznaje automatski važnost EUREPGAP-a za proizvode koji su sertifikovani od strane nacionalnog tela.

Ova metoda je uobičajena u latinoameričkim zemljama (npr. Čile GAP).

4. EUREPGAP STANDARDI

Tri glavna dokumenta

Usaglašenost proizvoda sa EUREPGAP standardom se verifikuje kroz **tri** dokumenta:

1. **Opšta regulativa** - definiše pravila po kojima se standardi primenjuju
2. **Protokol kontrolnih tački i kriterijuma usaglašenost (CPCC)** - dokument koji sadrži skup standarda sa kojima proizvođači moraju usaglasiti svoju proizvodnju

Sastoji se od 14 delova i 2 dodatka. Definiše 210 kontrolnih tačaka, od kojih su 47 Glavne obaveze, 98 Sporedne obaveze i 65 Preporuke.

Tokom inspekcije neophodno je da se utvrdi usaglašenost svih kontrolnih tačaka (Control Points – CP) sa EUREPGAP standardima.

Sadržaj CPCC Protokola

UVOD

1. MOGUĆNOST ISPITIVANJA POREKLA (TRACEABILITY)
2. VOĐENJE EVIDENCIJE I INTERNA SAMO-INSPEKCIJA
3. RAZNOVRSNOST I KALEMLJENE SADNICE
4. ISTORIJAT LOKACIJE I UPRAVLJANJE NJOM
5. UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM I SUBSTRATIMA
6. UPOTREBA VEŠTAČKIH ĐUBRIVA
7. NAVODNJAVANJE-ĐUBRENJE TEČNIM ĐUBRIVOM
8. ZAŠTITA KULTURA
9. BERBA
10. RUKOVANJE PROIZVODOM
11. UPRAVLJANJE KONTROLOM OTPADA I ZAGAĐENJA, RECIKLAŽA I PONOVA UPOTREBA
12. ZDRAVLJE RADNIKA, BEZBEDNOST I SOCIJALNA ZAŠTITA
13. PITANJA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE
14. FORMULAR ZA ŽALBE
- ANEKS 1: UPUTSTVA O PROCENI RIZIKA NOVIH ZASAĐIVANJA
- ANEKS 2: UPOTREBA PESTICIDA U ODREĐENIM DRŽAVAMA

3. **Kontrolna lista** – ovo je mnogo konkretniji dokument koji listom navodi sve zahteve koje proizvođač mora da ispuni da bi dobio EUREPGAP

sertifikat. Ovaj dokument koriste i sertifikaciona tela da na jasan i transparentan način prikažu stepen ispunjenja standarda.

“Registрован proizvod“

Usaglašenost sa EUREPGAP standardima se utvrđuje i verifikuje za celu biljnu kulturu i ubrani proizvod. Sertifikat se izdaje zbirno za tzv. 'registrovani proizvod'.

Poljoprivrednik/udruženje poljoprivrednika mogu da traže sertifikaciju jednog ili više Registrovanih Proizvoda.

Kada se traži sertifikacija za neki Registrovani Proizvod, cela proizvodnja tog registrovanog proizvoda mora da bude u skladu EUREPGAP-om.

5. EUREPGAP U PRAKSI

Šta mora da se uradi u praksi?

U ovom odeljku dajemo bliža objašnjenja uslova koje poljoprivrednici moraju da ispune da bi dobili EUREPGAP sertifikat.

Ove uslove sagledaćemo kroz 47 kontrolnih tačaka (Glavne obaveze) gde poljoprivrednici moraju da pokažu potpunu usaglasenost.

Primer izuzetno važnih kontrolnih tačaka (CP)

- mogućnost ispitivanja porekla (CP 1.1)
- primena pesticida (CP 8.3 i 8.4)
- rukovanje pesticidima (CP 8.8)
- rezidual pesticida (CP 8.7)
- samo-inspekcije (CP 2)

Mogućnost ispitivanja porekla (Traceability)

Standard: mora da postoji mogućnost da se 'registrovani proizvod' prati unazad do registrovanog poljoprivrednog dobra gde je uzgajan i od njega unapred (CP 1.1)

Radi kontrole ispravnosti proizvoda, neophodno je da postoji mogućnost 'praćenja' proizvoda od mesta gde je uzgajan. To praktično znači da svako poljoprivredno gazdinstvo ima jasno definisanu oznaku tako da svaki pojedinačni

proizvod ima određeni broj. Dokumenta koja prate robu takođe moraju sadržati te brojeve.

Primena pesticida

Standard: sve primene za zaštitu kultura moraju biti detaljno evidentirane (CP 8.3 i 8.4)

Proizvođač mora ažurno da vodi evidenciju o datumima i lokacijama primene, tržišnim nazivima proizvoda, aktivnim sastojcima itd. (VIDETI PRIMERE)

Rukovanje Pesticidima

Standard: pesticidima se mora rukovati na pravilan način da bi se izbeglo zagađenje i greške u primeni (CP 8.8)

U praksi:

- potrebno je proveravati zalihe svaka tri meseca
- potrebno je posedovati vagu za merenje
- tečni pesticidi moraju da se čuvaju na polici ispod granula i praska

Rezidual Pesticida

Standard: godišnje testiranje reziduala pesticida i posedovanje informacija o dozvoljenoj količini pesticida (MRL) u zemljama gde se "registrovani proizvod" prodaje (matična zemlja ili inostranstvo) (CP 8.7)

U praksi to znači:

1. voditi dokumentovanu evidenciju o godišnjem testiranju (laboratorijski izveštaji) spremnom za inspekciju,
2. posedovati primerke propisa koji definišu dozvoljenu koncentraciju pesticida u zemlji u kojoj se 'registrovani proizvod' prodaje (npr. EU propisi).

Inspekcija od strane samog proizvođača (samo-inspekcija)

Standard:

Izvodi se minimum jedna samo-inspekcija i u slučaju potrebe odmah se preduzimaju neophodne korektivne mere (CP 2)

U praksi: koristiti EUREPGAP **kontrolnu listu** da bi se utvrdila usaglasenost sa raznim Kontrolnim Tackama (CP). Evidentirati sve sprovedene mere korekcije. Sertifikaciono Telo ce traziti Kontrolnu Listu na uvid tokom inspekcije.

Zaključak

Da bi se dobio (i zadržao) EUREPGAP sertifikat, potrebno je postici sledeće:

- **100% usaglašenosti** sa 47 Glavinih obaveza (ni jedna greška se ne dozvoljava);
- **95% usaglašenosti** sa 98 Sporednih obaveza (najviše do 5 gresaka se dozvoljava)

6. EUREPGAP: PREDNOSTI I TROŠKOVI

Zašto poljoprivrednik/udruženje poljoprivrednika treba da nastoji da dobije EUREPGAP sertifikat?

Svakako, ima nekoliko veoma dobrih razloga...

Citati nekih proizvođača:

“Počevši od 2005. godine, naš kupac XXX (iz Austrije) odlučio je da kupuje voće i povrće samo od EUREPGAP sertifikovanih dobavljača. Da bismo zadržali prisustvo na tržištu, pokrenuli smo postupak i dobili EUREPGAP sertifikat.”

“Početkom sledeće godine naš klijent YYY iz Holandije će poslovati jedino sa EUREPGAP sertifikovanim dobavljačima. On je naš važan klijent i želimo da ga zadržimo.”

Glavne Prednosti za poljoprivrednike

Koristi koje proizvođači poljoprivrednih proizvoda mogu imati od uvođenja EUREPGAP standarda mogu se očekivati i u kratkom, ali i na dugi rok.

Kratkoročno:

Prvo i najvažnije: **bolji i lakši pristup tržištu Evropske unije**. Ovo je posebno značajno za poljoprivrednike čije zemlje nisu članice EU, jer EUREPGAP sertifikat može da pomogne u prevazilaženju nepoverenja od strane evropskih kupaca.

Takođe, prihvatanje EUREPGAP-a može da **olakša usklađivanje sa drugim standardima** (što čini korak napred ka harmonizaciji koja je u toku, mada ne nadohvat ruke).

Dugoročno:

Bolje upravljanje proizvodnjom u praksi, unapređeno usvajanjem EUREPGAP-a, može imati **pozitivan uticaj na kvalitet proizvoda i stepen produktivnosti**.

EUREPGAP pomaze u smanjenju rizika vezanog za zdravlje i bezbednost potrosaca, kao i zivotnu sredinu. Stoga, sertifikacija predstavlja vazan korak **ka obnavljanju profesionalnog imidza poljoprivrede**.

Mnogi supermarket zahtevaju EUREPGAP

Broj lanaca supermarket koji zahtevaju posedovanje EUREPGAP standarada raste. Trenutno, 30-ak velikih maloprodajnih lanaca su članovi EUREPGAP-a.

Na primer:

- Ahold – Holandija
- Marks Spencers – GB
- Safeway – GB
- Sainsbury's – GB
- Delhaize – Belgija
- Tesco – GB
- Eroski – Španija
- Monoprix – Francuska
- Metro – Nemačka
- Migros – Švajcarska
- Superunie – Holandija
- McDonalds – Nemačka
- i drugi.

...i poljoprivrednici se prilagođavaju zahtevima

Broj poljoprivrednika ili grupa poljoprivrednika u svetu koji dobijaju EUREPGAP sertifikat je u stalnom porastu.

Danas se procenjuje da ukupno ima 20.000 sertifikovanih poljoprivrednih dobara u 55 zemalja (od Švedske do Argentine, od Novog Zelanda do Kenije).

2003. godine je, samo u Holandiji, oko 3400 proizvođača hortikultura dobilo EUREPGAP sertifikat.

Članstvo Poljoprivrednika

Preko 100 uzgajivača ili grupa poljoprivrednika su danas članovi EUREPGAP-a. Neki od njih su:

- Agrar – Austrija
- Copefruit – Africa
- Indu Farm – Kenija
- Mehadrin – Izrael
- REKA – Nemačka
- Utopia – GB
- Apofruit – Italija
- Dombegyhazi – Mađarska
- GPA – Maroko
- LTO – Holandija
- Pomanjou – Francuska
- Uslugi Posredn. – Poljska
- ZESPRI – Novi Zeland

Troškovi prve EUREPGAP sertifikacije

Primer: ITALIJA

Cene pripreme za sertifikaciju – **Tehnička saradnja**

- Udruženje PMO – 4.000 – 10.000€
- Individualni poljoprivrednici – 1.500 – 4.000€

Cene sertifikacije

- Udruženje poljoprivrednika (PMO) – 3.000 – 6.000€
- Individualni poljoprivrednik – 2.000 – 3.500€

Troškovi održavanja sertifikacije u naredne 2 godine (resertifikacije)

Cene pripreme za sertifikaciju – **Tehnička saradnja**

- Udruženje PMO – 4.000 – 10.000€

- Individualni poljoprivrednici – 1.500 – 4.000€

Cena sertifikacije

- Udruženje poljoprivrednika (PMO) – 6.000 – 8.000€
- Individualni poljoprivrednik – 3.000 – 5.500€

Potrebno vreme za sertifikaciju

Priprema za EUREPGAP sertifikaciju može da zahteva sledeće:

- Kod **nezavisnih poljoprivrednika**, 4 do 8 dana tehničke pomoći tokom 2 do 4 meseca,
- Kod **Udruženja poljoprivrednika (PMO)**, 8 do 15 dana tehničke pomoći tokom 6 do 8 meseci.